

Molnár L.

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a
"Dr. Szegő György és dr. Szegő István tevékenysége"

[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Molnár Lajos
Mezőberény, 2022. január 28.

Molnár L.

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a
"Dr. Szegő György és dr. Szegő István tevékenysége"

[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez

MZB-2022/1649
ÉRKEZETT 2022 FEBR 01.

Készítette:

Mezőberényi Polgármesteri Hivatal			
Iktatószám: I 461-1		Melléklet: db	
Érkezett: 2022 FEBR 01.			
Előző:	Utó:	Első:	
		MJ.	

Molnár Lajos
Mezőberény, 2022. január 28.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
**Orlai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ,
Mezőberény, Fő út 6.**

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Molnár Lajos

Levelezési cím: 5650 Mezőberény, Fő út 6.

Telefonszám: +36 70 400- 2478

E-mail cím: molnarlajos1@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Dr. Szegő György és dr. Szegő István tevékenysége

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

agrár- és élelmiszergazdaság

egészség és életmód

épített környezet

ipari és műszaki megoldások

kulturális örökség

sport

természeti környezet

turizmus

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

-

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

települési

tájegységi

megyei

külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Dr. Szegő György tevékenységéből az kiemelkedően fontos Mezőberény számára, hogy a *Két ma egy istenhez* című könyvében a szemtanú hitelességével írja le a helyi gettó kialakítását, itt a zsidók elkülönítését, majd Auschwitz-Birkeneuba hurcolásukat. Erről a fájdalmas útról és a koncentrációs táborban tapasztalt embertelen körülményekről érzékletesen ír.

Budapesten született 1928. július 19-én dr. Szegő István orvos és Hoffer Klára gyermekeként. A család Mezőberényben lakott a korabeli Horthy Miklós, majd Sztálin – előtte és napjainkban is Fő – út 17. szám alatt. A házat a Liget utca kialakításakor bontották le.

Alsófokú tanulmányait helyben folytatta, 1934-től a központi elemi népiskolába járt. A *Két ima egy istenhez* című könyvében leírja, hogy édesapja miatt milyen kitüntetett figyelmet kapott. Osztálytársai elmesélték, miként kezelte őket, ez csak fokozta édesapja iránti csodálatát. Az első gyerekkori szerelem is az elemi iskolához köti, őszintén, érzékletesen írja le az első ölelés, csók emlékét Lédig Julikával.

Mivel helyben akkor még nem működött középiskola, ezért középfokú tanulmányait 1938. szeptemberében Budapesten a Keleti Károly utcában, az úgynevezett Rákócziánumban kezdte el. A könyvében azt írta, az otthon melegét, lágyságát, biztonságát hihetetlen gyorsasággal

váltotta fel a ridegség, a zordság és a szívtelenség. A fővárost 1942 őszén légítámadás érte, ez elől hazamenekült, majd erre is hivatkozva, valójában zsidó származása miatt a budapesti középiskolából eltanácsolták.

Tanulmányait a Gyulai Római Katolikus Főgimnáziumba folytatta. Erről az időszakról azt írja, hogy a gyulai egy év alatt, 1942/43-ban bontakozott ki politikai érettsége. Gyulán látta át először, hogy a második világháború élet-halál kérdése családja és maga számára. A levante órákon különválasztották a keresztény fiúkat és zsidó fiúkat. A gimnázium hatodik osztályát 1943 szeptemberében az esztergomi Szent Ferenc-rendi Szent Antal Kollégiumban kezdte el. Az ott eltöltött időre úgy emlékezik vissza, mint élete szép és biztonságos korszakára.

Könyvében leírja, édesanyjával és nagyanijával Mezőberényben hogyan költöztek be 1944. május 12-én a volt szövőgyár és egykori téglagyár helyén kialakított gettóba. Itt százötven embert tartottak. Innen két marhavagonban vitték át őket Békéscsabára. A csabai gettót a vasútállomás közelében, egy használaton kívüli dohánygyárban alakították ki. Itt 3100 embert zsúfoltak össze. Az egyik csoportjuk Ausztriába került mezőgazdasági munkára, ők túléltek a háborút. Az itt maradt közel kétezer embert 1944. június 26-án betuszkolták marhavagonokba, egy-egy kocsiba kilencvenet-százat. Leírja, 1944. június 29-én a kis szürkésfehér állomáson hogyan látta meg az *Oswiecim* feliratot.

Szemtanúként írja le a tábor mindennapjait, az ott megtapasztalt embertelenséget. Hogy mindezt túlélte, a véletlenek sorozatának köszönheti, például annak, hogy az egyik tábori orvos, Szalai Dezső édesapja jó ismerőse volt. Felismerte őt, és titokba csempészett élelmiszerrel mentette meg az éhhaláltól.

Több tábor is megtapasztalva, az amerikai hadsereg megérkezése után 1945. május 2-án legyengülve mentőautóban hagyta el a mühlendorf-mettenheimi stadtlager koncentrációs tábor. Miután egy bajorországi kórházban felerősödött, viszontagságos út után 1945. augusztus 22-én vonattal érkezett Mezőberénybe.

Kevés pihenés után Gyulán leérettségizett, és 1946-ban megkezdte orvosi tanulmányait Budapesten. A tanulmányai alatt 1949-ben megházasodott, Hercz Évát vette feleségül. Az orvosi diplomát 1952-ben vette át. Hogy a sorkatonai szolgálatot elkerülje – édesapjához hasonlóan – rendőrorvos lett, majd dolgozott a Péterfy Sándor utcai kórházban is.

Hosszas mérlegelés után 1957 januárjában meghozta a család a döntést, kislányukkal, Klárikával együtt elhagyták Magyarországot, és Bécsen át Izraelbe emigráltak. Az ott tapasztalt, korabeli háború közeli helyzettől való félelme következtében nem tudott maradni, szinte megszöktek Izraelből, és 1958. december 10-én megérkeztek választott új, immáron végleges hazájukba, Ausztráliába. Sok nehézség, megpróbáltatás, újratanulás után biztos és elismert praxist alakított ki választott hivatásában, mint pszichiáter.

Közben megszületett második gyermekük, Julika (1969), felesége Éva orvosként dolgozott, nagyobb lányuk szintén orvosnak tanult.

Dr. Szegő György könyvében több helyen is ír a mezőberényi zsidó emlékműről. Édesapja néhány visszatért munkaszolgálatossal együtt 1947 szeptemberében a mezőberényi zsidó temetőben emlékművet állíttatott a deportáltaknak. Az emlékművön felül a Dávid-csillag, középen mártírok nevei, alul egy felirat: „Isten szent neve, mártírjainak nevei ezek, akiket 1944-ben megöltek, megfőjtöttek vagy tűzben pusztítottak el. Emlékezzék meg róluk, aki számon tartja az ártatlanul kiontott vért.”

Leírja, hogy az avató ünnepségen az emlékmű két oldalán Breuer Lacival ketten álltak őrséget.

A kilencvenes évek elején Mezőberényben járva felkereste az édesapja által 1947-ben felavatott emlékművet, hogy tisztelegjenek a holtak emléke előtt. Az emlékművet szörnyű állapotban találta az elhanyagolt, gondozatlan zsidó temetőben. Cservenák Pál Miklós akkori polgármester az elhagyott temetőből a muzeális gyűjtemény udvarára helyezte át az emlékművet. Az új helyén ünnepséget tartottak, itt a záróbeszédet dr. Szegő György tartotta.

Beszédét ezzel fejezte be: „Őrizzék ezt az emlékművet olyan szeretettel, amilyen szeretetet azok éreztek Mezőberény iránt, akik neve ezen az emlékművön szerepel.”

Dr. Szegő György jelenleg is Ausztráliában, Melbourne-ben él, betöltötte 93. életévét.

Dr. Szegő Istvánról részletes életrajzot nem találtam, az itt leírtakat több forrásból szerkesztettem össze. Kaptam rövid életrajzot Henger Pétertől, a MEHETE elnökétől. Dr. Szegő István fia, dr. Szegő György Ausztráliában élő pszichiáter Henger Péternek elküldte rövid visszaemlékezését az édesapjáról, ezt Henger Péter volt szíves rendelkezésemre bocsájtani. Dr. Szegő György *Két ima egy istenhez* című könyvében itt-ott édesapjáról is megemlékezik. Dr. Bak Mihály: *Emlékek és emlékeim Mezőberény egészségügyének múltjából* című 1988-ban megjelent kötetében a magánygyakorlatot folytató orvosok között megemlíti dr. Szegő Istvánt is.

Dr. Szegő István 1899-ben született Budapesten. Két fivérével együtt hamar árván maradt, és neveltetéséről a Mezőberényben élő nagymamája, Klein Katalin gondoskodott. Őt a családban Spitzer nagymamának emlegetették, és innen adódnak dr. Szegő István berényi kapcsolatai.

Egyetemi tanulmányait elsősorban Szegeden, részben Budapesten végezte. A kötelező egy éves orvosi gyakorlatát Hódmezővásárhelyen töltötte ifj. Genersich Antal neves professzor osztályán. Itt alapozta meg sebészi tudását, amely lényegesen felülmúlta egy általános orvos ez irányú képességeit.

Dr. Szegő György a már említett könyvében leírja, hogy édesapja az orvostudományi egyetem mellett a zeneakadémiát is elvégezte, illetve a színművészeti főiskolára is járt, de abban nem biztos, hogy ezt be is fejezte. Annyi bizonyos, hogy többször színpadra állt, és megcsillogtatta kellemes, melengető tenor hangját. Ragyogóan zongorázott, és meggyőzően, igazi érzelmi mélységgel szavalt. Több énekessel jó kapcsolatot ápolt. Egy időben szerelmi szálak fűzték Alpár Gittához, az itthon és Németországban is népszerű koloratúrszoprán opera és operett énekesnőhöz. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy Alpár Gitta is zsidó volt, édesapja Klopfer Ignác, a Dohány utcai zsinagóga kántora, karnagya, sőt anyai ágon ő is Spitzer-származású, ugyanis édesanyja Spitzer Hermina.) Barátságot ápolt Svéd Sándor és Lendvai Andor operaénekesekkel is.

Dr. Szegő István családja tanácsára választotta az orvosi hivatást, a család – köztük Spitzer nagymama is – úgy vélte, az orvosi hivatás sokkal biztonságosabb, mint a színészi, énekesi pálya.

Dr. Szegő György könyvében ír izraelita édesapja kikeresztelkedéséről. Édesapja a tanácsköztársaság után, a fehérterror idején került abban az életszakaszba, amikor jövőjéről döntenie kellett. Nagy előrelátással értékelte az eljövendő történelmi fejleményeket, érezte a zsidóságra váró katasztrófát, és az 1920-as évek elején kikeresztelkedett, római katolikus hitre tért át. A fia megjegyzi, bár nevetve utasította vissza az összes vallás ideológiáját, de viselkedésével megpróbálta önmagával és másokkal is elhitetni, hogy keresztény úriember. Édesapja színészi alakításai közé sorolja szülei házasságkötését is, bár Mezőberényben éltek és ott is ismerkedtek meg, de 1927. május 8-án frigyüket a terézvárosi római katolikus templomban szentelték meg.

Az egyetem elvégzése után kezdetben Budapesten tevékenykedett, majd 1926-tól volt orvos Mezőberényben. 1927-ben vette feleségül Hoffer Klárát, egyetlen gyermekük, a jelenleg Ausztráliában élő orvos-pszichiáter György 1928-ban született Budapesten.

Mezőberényben hamar kiterjedt és ismert praxisa lett, átlagon felül foglalkozott a kis és közepes sebészeti esetekkel. Az egyik békéscsabai privát kórházban is végzett kisebb műtéteket. Praxisa nagyságához az is hozzájárult, hogy abban az időben a községben egyedül neki volt röntgenkészüléke. Ebből adódott korai halála, ugyanis nem megfelelően védekezett a röntgensugárzás ellen.

A kikeresztelkedése a világháborúban némi előnyt jelentett, más zsidókkal ellentétben csak 1944 elején vitték el munkaszolgálatra Bácsstopolyára, ahol orvosi teendőket látott el. 1944. június 11-12-én rövid időre feltűnt a községben és a gettóban (a volt Weisz-féle szövőgyárban - Ókert), miután Bácsstopolyáról megszökött. Később újra visszatért Mezőberénybe, 1945-ben már újra praktizált, a fia hozzá tért vissza a deportálás után, felesége a holokauszt áldozata lett. A fia, dr. Szegő György a Henger Péternek elküldött visszaemlékezésében leírja, orvostanhallgatóként a községben és a környező tanyavilágban sokat járt édesapjával beteglátogatásokra. Így meggyőződhetett apja széles orvosi tudásáról, amelyhez hasonlót azóta sem látott. A szó szoros értelmében éjjel-nappal dolgozott, fogászati praxist is fenntartott, berényi pályafutása alatt nagyon sok szegény emberen segített.

Dr. Szegő István 1947-ben, néhány visszatért munkaszolgálatossal emlékművet állíttatott a mezőberényi (új) zsidó temetőben. Az emlékműavató beszédet is ő mondta: *A halottaknak emlékezetéül, és azoknak, akik jönni fognak, figyelmeztetésül.*

Orvosi munkáján kívül társadalmi munkában is kiemelkedett. A Törekvés labdarúgócsapat orvosa és egy időben elnöke is volt. Ismert tagja volt a berényi céllövő klubnak.

A háború után újra nősült, majd Budapestre költöztek. A kezén elterjedt röntgenrák miatt gyakorlati praxist már nem folytathatott, Budapesten csak irodai munkát végzett, előbb a Standard Gyárban, majd a pestvidéki közrendőrségen volt rendőrorvos. Dr. Bak Mihály írja le, hogy őrnagyi rangban dolgozott. A Szabolcs utcai kórházban 1951. szeptember 11-én rákos áttétet próbáltak meg eltávolítani a hónalja alól. A műtét után állapota napról napra romlott. 1951. november 12-én hunyt el, november 15-én a munkahelye, a rendőrség temettette el.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Dr. Szegő György tevékenységéből az kiemelkedően fontos Mezőberény számára, hogy a *Két ma egy istenhez* című könyvében a szemtanú hitelességével írja le a helyi gettó kialakítását, itt a zsidók elkülönítését, majd Auschwitz-Birkeneuba hurcolásukat. Mezőberényi kötődéséről később sem feledkezett meg. A kilencvenes évek elején Mezőberényben járva felkereste az édesapja által 1947-ben felavatott emlékművet, hogy tisztelegjenek a holtak emléke előtt. Az emlékművet szörnyű állapotban találta az elhanyagolt, gondozatlan zsidó temetőben. Cservenák Pál Miklós akkori polgármester az elhagyott temetőből a muzeális gyűjtemény udvarára helyezte át az emlékművet. Az új helyén ünnepséget tartottak, itt a záróbeszédet dr. Szegő György tartotta.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Dr. Szegő György: *Két ima egy istenhez* című könyve a kiadó honlapján:

<https://multesjovo.hu/en/termek/ket-ima-egy-istenhez/>

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek – **Henger Péter ajánlása**
3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat – nincs saját készítésű fotó

AJÁNLÁS

Dr. Szegő György és dr. Szegő István tevékenysége

Dr. Szegő György 1928. július 19-én született Budapesten, dr. Szegő István orvos és Hoffer Klára gyermekeként. A család Mezőberényben lakott a korabeli Horthy Miklós (előtte és napjainkban is Fő) út 17. szám alatt. Édesapja orvos volt, sebész végzettségű is, akit egész Mezőberény ismert és szeretett.

Szegő György már orvostanhallgatóként is sokat járt édesapjával beteglátogatásokon, sok esetben a tanyavilágban is, ami későbbi hivatása során meghatározó volt.

Ő és édesapja római katolikus vallású volt (édesapja tért át 1919-ben), édesanyja megtartotta izraelita vallását. Szegő György a holokauszt túlélése után visszatért Berénybe, miután megerősödött, Gyulán leérettségizett és 1946-ban megkezdte orvosi tanulmányait Budapesten.

A sikeres tanulmányok alatt 1949-ben megházasodott, felesége Hercz Éva. Az orvosi diploma megszerzése (1952) után Budapesten maradtak. 1957 januárjában hosszas mérlegelés után meghozta a család a döntést, kislányukkal, Klárikával együtt elhagyták Magyarországot és Bécsen át Izraelbe emigráltak.

Az ott tapasztalt, korabeli háború közeli helyzettől való félelme következtében nem tudott/nem tudtak maradni: szinte megszöktek Izraelből, és 1958. december 10-én megérkeztek választott új (immáron végleges) hazájukba, Ausztráliába.

Dr. Szegő György erősen kötődik Mezőberényhez. Részt vett a holokauszt 50. évfordulóján rendezett városi ünnepségen. Jelenleg is Ausztráliában, Melbourne-ben él, betöltötte 93. életévét.

A *Két ima egy Istenhez* című visszaemlékezés hitelesen tárja fel a Horthy-korszakot, a II. világháborút, a holokausztot és a koncentrációs táborok szabadulását, majd a Rákosi-korszakot és utána a kitárulkozó, szabad világot. Érzékletes írásának köszönhetően az olvasó szinte beleélheti magát a cselekménybe. Könyvének különös értéket ad, hogy részletesen, a szemtanú hitelével írja le a mezőberényi zsidók deportálását, a helyi gettóban eltöltött időszakot.

A leírtak miatt indokoltnak tartom, hogy dr. Szegő György és édesapja, dr. Szegő István, a Mezőberényben népszerű orvos tevékenysége bekerüljön a települési értéktárba.

Mezőberény, 2022. január 27.

Henger Péter